

Pusztay János

A végek dicsérete

Előhang

Hársfaillatú utcák, repkénybefutotta házak, a Rákócziak vára, komótos folyó, ragyogó szellemi múlt – a Bodrog-parti Athén. Tán csak hangulat, talán csak csupa közhely, de igaz. Egykoron Comenius járta utcáit, a schola professzorai, határainkon túl is jól ismert jeles emberek. Kegyetlen volt hozzá az újkori sors, elszakítva a virágzó hátország, perifériára taszítva a város. Még megvan-e a hársfaillatú utcák, a repkénybefutotta házak, a Rákócziak vára, a komótos folyó, de megvan-e még a ragyogó szellem?

Látom, érzem nyomait. Lassan öt éve már, hogy 2010 októberében részt vettem a *Zempléni Múzsza* fennállásának 10. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen. Az ország másik végéből idecsöppent látogatóként erősen megfogott és meghatott a pataki, a zempléni szellem kisugárzása, a kis hazáért való tenni akarás, az egymásra figyelés, az összetartozás. S mindez a kultúra jegyében.

Azóta tudatosabban figyelem, lüktet-e még a pataki szív, képes-e ragyogni a pataki szellem. Figyelem, mert a végeknek közös a sorsa, s én is a végekről, a Patak felől nézve talán irigyelt végekről jövök. Mint ahogy onnan jött Keresztury Dezső is: „*Van egy régi dunántuli / s felső-vidéki szép szövetség: / szegénylegények s főuri / sarjak egyként erősítették: / volt Csurgó és Sáros-patak, / Keszthely Széphalmot várta csak, / hogy okosságuk egyesítsék. / Legyen ma is / jó, ne hamis / magyar érdekegyesítés!*”

Közös a sorsunk. Huszonéve már, hogy én is – újra – a szűkebb pátriát jelentő végeken élek és dolgozom. Mert ott is lehet, sőt, kell élni és dolgozni. A végeken élni azt jelenti, lemondunk arról, hogy az élet sűrűjében legyünk. Ám a végeken élni az alkotó ember számára egyszersmind kihívás, lehetőség az elmélyült munkára. S a törekvő ember megteremtheti a végeken is a maga területén az élet sűrűjét.

Hársfaillatú utcák, repkénybefutotta házak... Messziről – Illyéssel szólva: magasról – nézve ilyen nekem Patak, tele romantikus képzetekkel, a fényes múlttal, az abból idealizált állapottal, s nem veszem észre a – szellemi és fizikai – kátyúkat, amelyek tengely- és hittörően képesek visszarántani a valóságba.

Így gondolkodom, s talán valamennyien így gondolunk a nagy hazáról is, ha külföldön vagyunk. A vágyak színes képei elnyomják a szürke valóságot, megszépülnek viszonyaink, s az itthon sokszor méltán leszólt haza a távolból megszépülve könnyet is csal a szembe. Szükségünk van ideákra, az idealizált valóságra is szükségünk van, hogy tudjunk a belőle fakadó hitből, erőből építkezni.

Megvan-e ez a hit, megvan-e ez az erő? Aki távol él, abban talán megvan, mert nem húzza-rántja vissza a napi küszködés, a sok apró öröm és a még több súlyos gond, ami elhomályosítja a látást, ami nem engedni szabadon szárnyalni a szellemet.

A kis hazák

A nagy haza sok kis hazából áll. A végeken a kis hazák – amputált és rosszul összenőtt-összenövesztett megyék. A több részre szakadt országban, ahol a központ és a periféria egymástól beláthatatlan messzeségben van, a kis hazák esélye az önszerveződés. Nem a mannavárás. A kis hazákat szellemi központok köré kell szervezni. A múlt dicsőségéből élő, ma már gyakran tetszhalott intézmények feltámasztásával, a sok kis haza szellemi központjainak újraélesztésével.

Minden tíz falu építsen... – Minden kis haza építse meg a művelődés, a tudás templomait, s ahol azok már megvannak, tartsa meg őket, hogy szolgálhassák a kis hazát. A kis hazák körei, a kis közösségek kezdeményezései előbb-utóbb összeérnek. Az állam a sok helyi érdek és érték eredője. S ne feledjük, végek nélkül nincs központ sem.

A periféria esélye éppen abban van, ami eddig a hátránya volt: a központtól távoli határmentiségben. A határon átnyúló kapcsolatok lehetőséget kínálnak a gazdaságban épp úgy, mint az oktatásban és a kultúrában. Ezáltal felértékelődik a kis haza, erősödik önbecsülése, s hozzájárul a nemzetek, országok, egyszersmind az elszakított nemzetrészek közötti kapcsolatok nem csupán deklarált, hanem tényleges erősítéséhez.

Egyre-másra jelennek meg a helyi pénzek, a helyi összefogás materializálódó jeleként. Sok helyi pénzre van szükség – esetleg csak átvitt értelemben, sok helyi értékre – a kultúrában, a művelődésben, s ez ki fog hatni a gazdaságra is. Az összefüggés fordítva nem biztos, hogy igaz.

A szolgálat

Megvan-e a szolgálatba vetett hit, megvan-e a szolgálathoz szükséges erő?

Nem szavakban, mert azokban bővelkedünk, de elképzelésekben és főként tettekben. Az értelmiségre, a helyiekre és az elvándoroltakra, akik oly büszkék pataki gyökereikre vár a feladat. Nem az ösztetákolt megye távoli székhelye, nem a főiskola kinevezett anyaintézménye fogja megoldani a zempléni gondokat. A kezdeményezésnek helyben kell megszületnie, s azt helyben is kell – minden mozgítható szellemi és anyagi erő összefogásával – megoldani.

A feladat a helyzetfelméréssel kezdődik. A zempléni kis haza súlyos gondja a kilátástalanság vagy annak érzése, a cigánykérdés, a nagyfokú elvándorlás, a passzivitás. Mit tesz a szellemi központ e gondok megszüntetéséért? Vannak-e olyan programok, amelyek csábító perspektívát kínálnak a fiataloknak, az értelmiségnek, az elitnek? Mert csak az elit képes megteremteni a felemelkedés szellemi és – közvetve – anyagi kereteit. Vannak-e olyan programok, amelyek megoldhatják a létszámában egyre gyarapodó cigányság társadalmi integrációját?

A keretek elvileg megvannak. Hogy milyen tartalommal lehet őket megtölteni, arra itt tesztek javaslatot. Nem biztos, hogy ez az egyedül üdvözítő megoldás, de talán jó lehetőség arra, hogy felelősök, érintettek, a kis hazáért aggódó és azért tenni akaró és képes szellemek elgondolkodjanak.

A javaslat

Sárospatak városának és felsőoktatási intézményeinek hagyományai, az egész magyar szellemi életben betöltött s a régió határain túllépő szerepe kell, hogy kötelezzen bennünket arra, hogy a múlthoz méltó jövőt biztosítani képes építő javaslatot dolgozzunk ki és terjesszünk a döntéshozók elé a sárospataki felsőoktatás megmentése érdekében.

A. Szervezeti keret

Cél: a jelenleg az Eszterházy Károly Főiskola részét képező Tanítóképző önálló, Comenius Főiskola néven működő állami felsőoktatási intézmény újbóli létrehozása. Ha másképp nem, kísérleti jelleggel kell (újra) megalapítani és új szakmai alapokra helyezni a Comenius Főiskolát.

B. Tartalmi kérdések

Az intézménynek mindenekelőtt az országhatárokon átnyúló régió igényeit kell kiszolgálnia, továbbá országos és nemzetközi vonatkozásban a régió jellegzetességeiből fakadó általános érvényű és egyedi kérdéseit ismerő szakembereket kell Magyarország és – nemzetközi együttműködésben – a környező országok számára képeznie. Merőben át kell alakítani, s a – határon átnyúló – régió szükségleteihez kell igazítani az új Comenius Főiskola szakmai kínálatát. Néhány példa:

1) Megmarad az óvó- és tanítóképzés; kibővítve kisebbségi elemekkel.

2) Gyakorlati romológia – a szűkebb térség, de Kelet-Szlovákia és Kárpátalja számára is: cigány fiatalok felkészítése a főiskolai diploma megszerzésére; cigány pedagógusok képzése; cigányügyi szociális munkások képzése; cigányügyi hivatalnokok képzése; cigány nyelv és kultúra oktatása; romológiai – szociológiai/nyelvi/kulturális – kutatások.

3) Areális/regionális tanulmányok címen oktatási és kutatási program – kihasználva Sárospatak kedvező földrajzi fekvését: határon túli magyarok kérdésköre; magyarországi nemzetiségek és vallási kisebbségek (pl. ruszinok, görögkatolikusok); Közép-Európa-tanulmányok (V4-program + Kárpátalja, Erdély); a régió nyelveinek (szlovák, ruszin, ukrán, román, cigány, valamint magyar mint idegen nyelv) és kultúráinak tanítása – akár videokonferencia-módszerrel (eh-

hez a módszertani-technikai feltételek ki vannak dolgozva).

4) A Református Kollégiummal szakmailag együttműködve új szakpárok kialakítása, például: szociális munkás – hitoktató; nemzetiségi/kisebbségi pedagógus – hitoktató.

5) Helyi képzési igények kielégítése: felfelsőfokú képzés a helyi igényeknek megfelelően; különböző szintű továbbképzések a helyi igényeknek megfelelően; tudományos-ismeretterjesztő tevékenység.

Az új tartalom meghatározza az intézmény belső szerkezetét is. Feladva a jelenlegi struktúrát az új programnak megfelelően kell kialakítani az intézmény oktatási egységeit (karok/intézetek/tanszékek).

C. Nemzetközi kapcsolatok kialakítása

Valamennyi, de főképpen az 1-3. program esetén javasolható. Elsősorban a régió országainak (Szlovákia, Lengyelország, Ukrajna, Románia) felsőoktatási intézményeivel kell felvenni a kapcsolatot és azt tényleges tartalommal megtölteni (közös /joint degree/ képzések, közös oktatási modulok kialakítása; közös kutatások; hallgató- és oktatócsere). Ki kell használni a Visegrádi Alap nyújtotta lehetőségeket. A képzés során a virtuális mobilitás megvalósítása másutt már bevált videokonferencia-módszerrel.

Zárszó gyanánt

Ahogy Széphalom Kazinczy által az ország egyik szellemi központjává vált, úgy válhatna Patak – újra – egy határon átnyúló régió szellemi központjává, egyszer mind országos jelentőségűvé azért, hogy magas szinten elégít ki hazai és nemzetközi igényeket.

Hársfaillatú utcák, repkénybefutotta házak, a Rákócziak vára, komótos folyó, ragyogó szellemi múlt, s fényes jövő – az új Bodrog-parti Athén.